

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI VAZIRLIGI
BUXORO DAVLAT PEDAGOGIKA INSTITUTI

FILOLOGIK TADQIQOTLARNING YANGI BOSQICI: ZAMONAVIY TENDENSIYALAR VA ISTIQBOLLAR

III XALQARO ILMIY-AMALIY ANJUMAN MATERIALLARI

2025-yil, 21-OKTABR

BUXORO – 2025

ANJUMAN DASTURIY QO'MITASI

1. B.B. Ma'murov	- Buxoro davlat pedagogika instituti rektori, rais;
2. Z.M. Muqimov	- Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektor, rais muovini;
3. G.R. Akramova	- Ilmiy – tadqiqotlar, innovatsiyalar va ilmiy pedagogik kadrlar tayyorlash bo'limi boshlig'i, a'zo;
4. X.A. Xaitov	- Tillar fakulteti dekani, a'zo;
6. U.S.Amonov	- O'zbek tili va adabiyoti kafedrasini mudiri, a'zo;
7. D.B.Axmedova	- O'zbek tili va adabiyoti kafedrasini professori, a'zo;
8. G.B.Rustamova	- O'zbek tili va adabiyoti kafedrasini dotsenti, a'zo;
9. G.R.Mirxanova	- O'zbek tili va adabiyoti kafedrasini dotsenti, a'zo;
10. R.A.Saidova	O'zbek tili va adabiyoti kafedrasini professori, a'zo;
11. Y.U.Nurova	- O'zbek tili va adabiyoti kafedrasini dotsenti, a'zo;
12. Sh.Sh.Nizomova	- O'zbek tili va adabiyoti kafedrasini dotsenti, a'zo;
13. N.H.Hojiyeva	- O'zbek tili va adabiyoti kafedrasini dotsenti, a'zo;
14. M.U.Usmonova	- O'zbek tili va adabiyoti kafedrasini katta o'qituvchisi, a'zo;
15. N.A.Bafoyeva	- O'zbek tili va adabiyoti kafedrasini o'qituvchisi, a'zo;
16. N.O. Avazova	- O'zbek tili va adabiyoti kafedrasini o'qituvchisi, a'zo;
17. S.T. Latipova	- O'zbek tili va adabiyoti kafedrasini o'qituvchisi, a'zo

ILMIY ANJUMANNING TASHKILIIY QO'MITASI

1. M.M. Bafayev	- O'quv ishlari bo'yicha prorektor, rais;
2. M.L. Umedjanova	- Yoshlar masalalari va ma'naviy-ma'rifiy ishlar bo'yicha birinchi prorektor, rais muovini;
3. U.S. Amonov	- O'zbek tili va adabiyoti kafedrasini mudiri, a'zo;
4. F.R.Rustamov	Tillar fakulteti Yoshlar bilan ishlash bo'yicha dekan o'rinbosari
5. L.F. Sharipova	- O'zbek tili va adabiyoti kafedrasini professori, a'zo;
6. M.Y. Ro'ziyeva	- O'zbek tili va adabiyoti kafedrasini professori, a'zo;
7. Sh.M. Istamova	- O'zbek tili va adabiyoti kafedrasini dotsenti, a'zo;
8. M.B. Sharipova	- O'zbek tili va adabiyoti kafedrasini dotsenti, a'zo;
9. G.B. Rustamova	- O'zbek tili va adabiyoti kafedrasini dotsenti, a'zo;
10. R.R. Xalilova	- O'zbek tili va adabiyoti kafedrasini dotsenti, a'zo;
11. M.U. Usmonova	O'zbek tili va adabiyoti kafedrasini katta o'qituvchisi, a'zo;
12. F.K. Nurova	- O'zbek tili va adabiyoti kafedrasini katta o'qituvchisi, a'zo;
13. N.N. Mirjonov	- O'zbek tili va adabiyoti kafedrasini o'qituvchisi, a'zo;
14. M.Y. Latifova	- O'zbek tili va adabiyoti kafedrasini o'qituvchisi, a'zo;
15. M.A. Tilavova	- O'zbek tili va adabiyoti kafedrasini o'qituvchisi, a'zo;
16. M.V. Jabborova	- O'zbek tili va adabiyoti kafedrasini o'qituvchisi, a'zo.

To'plam O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligining 2024-yil 27-dekabrda "2025-yilda o'tkazilishi rejalashtirilgan xalqaro va respublika miqyosidagi ilmiy va ilmiy-texnik tadbirlar ro'yxatini tasdiqlash to'g'risida"gi 496-sonli buyrug'i rejasida belgilangan tadbirlarning bajarilishini ta'minlash maqsadida Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi Buxoro davlat pedagogika institutida o'tkazilgan "Filologik tadqiqotlarning yangi bosqichi: zamonaviy tendensiyalar va istiqbollar" mavzusidagi III xalqaro ilmiy-amaliy anjuman materiallari asosida tuzildi.

Mas'ul muharrir:

G.B. Rustamova - filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Taqrizchilar:

D.S. O'rayeva - filologiya fanlari doktori, professor

F.S. Safarova - filologiya fanlari doktori (DSc), dotsent

SIROJIDDIN SAYYID SHE'RIYATIDA VATAN MADHI

Amonov Ulug'murod Sultonovich

BuxDPI dotsenti, f.f.f.d. (PhD)

Shukurova Gulixonim Ilhom qizi

BuxDPI O'zbek tili va adabiyoti ta'lim yo'nalishi

2-bosqich magistranti

Annotatsiya: Ushbu maqolada o'zbek she'riyatining yorqin vakillaridan biri Sirojiddin Sayyid ijodida Vatan mavzusining badiiy talqini "Vatanni o'rganish", "Qaldirg'ochlarga ber ayvonlaringni" va "Onamning kulchalari" to'plamlari misolida tahlil qilinadi.

Tayanch so'zlar: Sirojiddin Sayyid, Vatan madhi, Vatan tuyg'usi, Ona zamin, Vatan timsoli, badiiy ifoda, sadoqat va fidoyilik.

Kirish. Vatan — har bir inson qalbining eng ezgu, eng muqaddas tuyg'ularini uyg'otuvchi so'z. Bu so'zda ona mehridek ilqlik, ota mehridek g'amxo'rlik, ajdodlar izidek muqaddaslik mujassam. Adabiyotimizda bu buyuk tushuncha yuzlab shoirlar, yozuvchilar tomonidan tarannum etilgan. Ular orasida zamonaviy o'zbek she'riyati vakili Sirojiddin Sayyidning o'rni beqiyos. Shoirning "Vatanni o'rganish", "Qaldirg'ochlarga ber ayvonlaringni", "Bug'doybo'y Vatan", "Dil fasli" va "Onamning kulchalari" nomli to'plamlaridan joy olgan ijod namunalari Vatanni tarannum etishda tahsinga sazovordir. Uning she'riyatida Vatan obrazi yuksak ma'naviylik, burch va sadoqat timsoli sifatida gavdalanadi. Shoir uchun Vatan – bu shunchaki ona tuproq emas, bu insonning orzulariga zamin bo'lgan maskandir. Masalan, uning mashhur "Vatanni o'rganish" she'rida quyidagi misralar bor:

Men Vatanni o'rganmadim zaridan,
O'rganmadim uni hur yo paridan.
Kaftlarning chiziqlari – xati ham
Ajinlari bo'ldi mening xaritam...

Bu satrlar o'zbek she'riyati tarixidagi eng yurakka yaqin, eng samimiy Vatan izhori desak mubolag'a bo'lmaydi. Shoir Vatanni kaftdagi chiziqlar, ajdodlar ruhi, onalar allasi orqali his qiladi. Shoir "hur yoki pari" emas, oddiy odamlarning hayotidan, onalarning allasidan, otalarning duosidan o'rgangan. Bu she'rda Vatanga muhabbat – shunchaki satrlar emas, ko'ngil sadosidir.

Shoir ijodida Vatan timsoli bevosita shoirning bolalik xotiralari, ona mehri, tabiat manzaralari, qadimiy qadriyatlar orqali ifodalanadi. Ayniqsa, "Vatanni anglash" she'rida bu ifoda chuqurroq ko'zga tashlanadi:

Shabnam-shabnam tonglarda
Jayronlarga aylangan,
Onang suvlar sepganda
Rayhonlarga aylangan,
Bir kechada sog'inching
Osmonlarga aylangan,
Sog'inchlaringday zangor
Osmonlari Vatandir. [2. 8-b]

Bu she'r bandida Vatanga bo'lgan sog'inch, ona mehri va yurakdagi tuyg'ular timsollar orqali nihoyatda nozik va poetik shaklda ifodalanadi. Shoir tong saharida yomg'irdan qolgan mayin shabnamlarni go'yoki yurak sog'inchi kabi tasvirlaydi. Bu shabnamlar go'yo sokin va beg'ubor holatda yer uzra yotibdi, biroq birdan jayrondek sog'inchga, yurakning yovvoyi, erkin iztirobiga aylanadi. Bu ifoda qalbda bezovtalik, yurakning hayajonini his ettiradi. Shoirning keyingi tasviri — ona obraziga bag'ishlangan. Ona harakatsiz emas, suv sepmoqda

— bu o'zbek xalq an'analaridagi hayotni duo bilan boshlash, uyga baraka keltirish ramzidir. Ammo bu yerda u oddiy suv emas — rayhonga aylanadi. Bu — ona har bir harakati orqasida mehr borligini, uning duolari yurtga guldek hid taratishini bildiradi. Ona timsolida — yurtni baraka bilan sug'oruvchi, tinchlik baxsh etuvchi qudrat mujassam. Kechadagi sog'inch esa butun borliqni egallaydi. Birdan paydo bo'lgan sog'inch — ich-ichdan bo'g'ayotgan, osmonlarga sig'mayotgan iztirob. Ammo bu iztirob — ko'ngilga og'riq emas, balki ma'naviy yuksaklikni olib keluvchi holat. Shoir yurakdagi sog'inchni osmonga aylantiradi — u ko'kka ko'tariladi, u ruhni baland qiladi. Bu keng va zangor osmonlar, bu sog'inch — Vatanning o'zidir. Shoir Vatanni tuyg'ulari bilan tenglashtiradi. Vatan bu yerda yurakdagi sof muhabbat, ona mehrining hidiga, sog'inchning og'ushiga o'ralgan muqaddas makondir. Bu she'r nafaqat sog'inchi bilan, balki she'riyatning o'zi bilan ham Vatanni madh etishdir.

Shoir ijodida yana bir asosiy g'oya — bu Vatanning abadiyligidir. Inson o'tkinchi, lekin Vatan qoladi. "Vatan abadiy" nomli she'rda aynan shu fikr teran ifodalanadi:

Bahrayn suvlarga chaydim yuzimni,
Nasimlar esdilar iliq, arabiy.
Bir osmon to'ldirib keldi ko'ksimni,
Vatan qolar ekan, Vatan abadiy. [2. 37-b]

Shoir boshqa yurtdan turgan bo'lsa-da, yuragini to'ldirgan osmon — bu uning yurt sog'inchi, tug'ilgan diyoring timsolidir. U tan oladi: har joyda mehr bo'lishi mumkin, lekin Vatanga xos sog'inch, xotira, sadoqat o'zgacha. Chunki Vatan — ona bag'ri, u yurak bilan seziladi.

She'r yakunidagi misralar — bu Sirojiddin Sayyid dunyoqarashining eng chuqur falsafiy nuqtasidir:

Kelib ketar ekan qancha Sirojlar,
Vatan qolar ekan, Vatan abadiy.

Shoir bu yerda o'z nomi orqali umumlashma yaratadi: Sirojlar — ya'ni insonlar keladi, ketadi. Hayot o'tadi. Ammo Vatan — qoladi. Bu satrlarda shoir hayot o'tkinchiligi va Vatan muqaddasligini taqqoslab, yurtga bo'lgan ehtiromini va uni abadiy ekanligini ifodalaydi.

Vatan — matonatdir, shijoat — Vatan,
Butun el tiklagan imorat — Vatan.
Uyg'oq ko'ngillaru beorom qalblar,
Bedor yuraklardan iborat Vatan. [3. 6-b]

Ushbu to'rtlikda shoir Vatanni ulug'lashda chuqur ma'no va badiiy ifodaga boy obrazlardan foydalanadi. Har bir misrada Vatan turli jihatlari bilan gavdalandiriladi — u nafaqat ona zamin, balki xalqning ruhi, birdamligi, hushyorligi, fidoyiligi timsolidir.

"Vatan — matonatdir, shijoat — Vatan" — deb boshlanishi bilan she'r bizni ruhiy tayanchga yetaklaydi. Bu yerda Vatan jasorat, chidam, qat'iyat timsoli sifatida talqin etiladi. U — yelkasi qudratli, bosimlarga bo'yin egmaydigan xalq ruhidir. Shijoat esa Vatanning yuragidir, ya'ni oldinga intilish, ezgulikka intilish.

"Butun el tiklagan imorat — Vatan" misrasida shoir Vatanni mehnat bilan qad rostlagan el qo'li bilan barpo qilingan bir muqaddas maskan sifatida tasvirlaydi. Bu imorat — faqat devorlar emas, balki tarix, o'tgan avlodlar yodi, milliy qadriyatlar majmuasidir. Demak, Vatan — bu birligimiz, mehnatimiz, or-nomusimiz bilan tiklangan muqaddas maskandir.

"Uyg'oq ko'ngillaru beorom qalblar,

Bedor yuraklardan iborat Vatan" — degan misralarda esa shoir Vatanni tirik yuraklar bilan tenglashtiradi. Vatan, uning nazarida, nafaqat yer-u osmon, balki uning farzandlarining bedorligi, hushyorligi, fidoyiligi bilan yashab turadi. Uyg'oq ko'ngillar — bu xalqning vijdoni, beorom qalblar — bu el taqdiriga befarq bo'lmagan yuraklar, bedorlik esa Vatanning tinchligiga javobgar g'ayratli farzandlardir. Shoir Vatanni go'yo odamga o'xshatadi — u bedor, hushyor, sabrli va jasur. Va aynan mana shu hislar Vatanni tirik saqlaydi, uni abadiy qiladi.

Xulosa qilib aytganda, Sirojiddin Sayyidning Vatanga bag'ishlangan she'rlari oddiylikda yuksaklik, sokinlikda chuqurlik, soddalikda samimiyat bilan ajralib turadi. U Vatanni g'oyaviy tushuncha sifatida emas, yurakdagi tirik tuyg'u sifatida ko'rsatadi. Har bir satri yurakka yaqin, shuning uchun ham chinakam xalq shoiriga aylangan. Shoir she'riyatida Vatanga muhabbat – bu iftixor emas, bu sadoqat. Bu sadoqat esa insonni Vatan yo'lida halol yashashga, xizmat qilishga, vijdonan yashashga undaydi. Aynan shunday yondashuv tufayli Sirojiddin Sayyid she'riyatida Vatan madhini har bir o'quvchi yuragida his qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Sirojiddin Sayyid. "Vatanni o'rganish". T.: "O'zbekiston", 1996.
2. Sirojiddin Sayyid. "Qaldirg'ochlarga ber ayvonlaringni". T.: "Sharq", 2015.
3. Sirojiddin Sayyid. "Onamning kulchalari". T.: "O'zbekiston", 2017.
4. Rahimjonov N. Mustaqillik davri o'zbek she'riyati. T.: "Fan", 2007.
5. www.ziyo.uz